

Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Yer Alan Milli ve Evrensel Değerlerin Analizi

Hamide KARACAN*

ÖZET

Değerler eğitiminde Sosyal Bilgiler dersi büyük bir öneme sahiptir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin derslerde kullandıkları ve dersi takip etmelerini sağlayan birincil kaynak olan ders kitapları ve dersin içeriğinin oluşturulduğu öğretim programlarında, değerlere ne kadar yer verildiği büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma Ortaokul Sosyal Bilgiler dersi 5. sınıf öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemek ve 5. sınıf öğrencilerine verilecek değer eğitiminin önemini ve gerekliliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada kullanılan Sosyal Bilgiler 5. Sınıf ders kitabı Anadol Yayıncılık tarafından 2018 yılında basılmış ve halen kullanılmaktadır. Araştırma tarama türünde nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitabının incelenmesi sonucunda milli ve evrensel değerlerin program geneline yayılmaya çalışıldığı, her öğrenme alanında çeşitli değerlere yer verildiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler; Sosyal bilgiler dersi öğretim programı; Değer; Milli ve evrensel değerler

Analysis of National and Universal Values in the Fifth Class Social Studies Curricula and Course Books

ABSTRACT

Social Studies course has a great importance in values education. Textbooks which are the primary source for the teachers and students to follow and follow the lesson, and how much the values are given to the values in the curriculums where the content of the course is formed are of great importance. This research aims to determine the distribution of national and universal values in the 5th grade curriculum and textbooks and to reveal the importance and necessity of the value education to be given to 5th grade students. The Social Studies Grade 5 textbook used in this study was published by Anadol Publishing in 2018 and is still in use. The research was designed as a qualitative research in the type of survey and document analysis was used as a data collection tool. As a result of the analysis of the Social Studies curriculum and textbook, it has been observed that national and universal values are tried to be spread throughout the program, and values are included in each learning area.

KeyWords: Social studies, Social studies curricula, Value, National and universal values

* Sosyal Bilgiler Öğretmeni, karacan.hamide07@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2170-5443>

GİRİŞ

Öğrencileri öncelikle yaşadığı topluma faydalı, uyumlu, görev ve sorumluklarının farkında olan vatandaşlar olarak yetiştirmek eğitim kurumlarının temel hedeflerinden biridir. Öğrencileri bu amaçlara ulaştırmak amacıyla İlkokul programlarına 1., 2., 3. sınıflarda Hayat Bilgisi, 4., 5., 6., ve 7. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersleri konulmuştur. Sosyal Bilgiler dersi bireylerin çevrelerini sosyal, siyasal, tarihi vb. açılardan daha iyi tanımalarını sağlayan, onların milli bilinç ve sorumluluklarının farkına vararak duyarlı birer vatandaş olmaları yönünde bilinçlendiren, bunu yaparken de yalnızca iyi bir Türk vatandaşı olmanın yanında onlara insanlığın bir parçası oldukları bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara karşı duyarlı olmalarını amaç edinen çok yönlü bir derstir (MEB, 2007).

Sosyal Bilgiler dersi ile birey;

-kendi ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır,

-milli bilince sahip, sorumlu, laik, demokratik bir vatandaş olarak yetişir,

-hukuk kurallarının önemini, tüm insanların eşit olduğu ilkelerini kavrar,

-kendi milli ve kültürel değerlerinin korunmasının ve geliştirilmesinin gerekliliğini kavrar vb. (MEB, 2007; MEB, 2000, s.11-12).

Sosyal Bilgiler dersinin amacı;

-bireyin sosyal hayatla ilgili durumları anlayıp yorumlayabilmesi için gerekli bilgi beceri ve tutumları kazandırma ve içeriğini sosyal hayatta karşılaşılan ve bireyin karşılaşılabileceği düşünülen durumlar oluşturmak (Kılıç ve Seven, 2006, s.7),

-birbirine bağlı global dünyada kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmek için bireylere yardımcı olmaktır (Öztürk, 2005, s.19).

Bu amaçları taşıyan sosyal bilgiler dersi içinde değer eğitiminin ayrı bir yeri bulunmaktadır. Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlara denir (Kızılçelik ve Erjem, 1994, s.99). Türk Dil Kurumu ise, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet olarak tanımlamaktadır. Feather (1994) 'a göre değerler beğenilen davranış ve hedefler hakkındaki genel inanışlardır. İyilik ve kötülük boyutlarını içerirler ve ahlaki bir buyruk ve zorunluluk bildirirler(Aktaran: Hogg ve Vaughan, 2007, s.202). Buna göre değerler, toplumca en iyi, en doğru, en faydalı olduğu kabul edilen şeylerdir. Bunlar, insanların kişisel istekleri ya da beğenileri olmayıp, grupların ya da toplumların kabul ettikleri, herkes için iyi, herkes için arzulanır olma

özelliğine sahip ve toplumlararası da geçerliliği olan özelliklerdir(Silah,2000, s.321). Toplum içinde bir uyum sağlayabilmek ve toplumu aynı amaç etrafında toplayarak aynı hedefe yöneltebilmek için eğitim sistemi içine girecek olan her bireye bir takım değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Böylece toplumun sahip olduğu değerler ve kültür birikimi kuşaktan kuşağa aktarılarak korunması sağlanacaktır (Tezcan, 1991, s.44).

Temelde sosyal değerler, tüm insanlığı ilgilendirmesi bakımından evrenselidir. Değerlerin evrensel niteliklerinin yanı sıra, çeşitli toplumlar ve uluslar açısından algılanma durumlarına bağlı olarak ulusal değer olarak adlandırılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında evrensel değerleri tüm dünyayı ve insanlığı ilgilendiren değerler; ulusal değerleri ise belli uluslara ilişkin, o ulusun duygularını ifade eden değerler biçiminde ifade etmek mümkündür (Özlem, 1990; Yücel, 1993). Her ulusun sıkı sıkıya bağlı olduğu ve uğruna fedakârlıklara hazır bulunduğu, ulusları ulus yapan değerler evrensellikten çok, o ulusa ait özellikleri bildirdiğinden ulusal değerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Balibar ve Wallerstein, 1993).

Yukarıda ifade edilen değer tanımlamalarından da anlaşılacağı üzere eğitim öğretim sürecinin etkili bir şekilde işleyebilmesi için herkese görev düşmektedir. Etkili bir değer eğitimi aynı zamanda etkili bir öğretim programını gerekli kılmaktadır. İstenilen değer ve davranışların kazandırılması genel amaçlar doğrultusunda hazırlanmış ders programları yoluyla yapılmaktadır. Bu düşünceden hareketle Türkiye’de de Milli Eğitim Bakanlığı değerler eğitimine ayrıca önem verilmesi gerektiğini fark etmiş ve 2005 yılından itibaren uygulamaya geçirdiği öğretim programlarında bunu hayata geçirmiştir. Yapılandırıcılık anlayışı ön planda tutularak hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi gibi öğeleri bünyesinde barındırmaktadır. Değerlerin, bu öğeler içerisinde önemli bir yeri olduğu söylenebilir (Ata, 2007, s.74-77; Yalar, 2010, s.2).

Milli ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştürecek bireyler yetiştirmede katkısı son derece büyük olan Sosyal Bilgiler dersidir. Bu doğrultuda öğretim programı ve ders kitapları hazırlanırken değerlere yer verilmesi gerektiği göz ardı edilmemelidir.

Bu düşünceden hareketle Literatüre bakıldığı zaman Sosyal Bilgiler dersinde son yıllarda değerler ile ilgili çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bunlar özellikle programdaki değerlerin incelenmesine yönelik çalışmalardır (Kan, 2010; Aladağ, 2012; Gömleksiz ve Cüro, 2010). Ancak Sosyal Bilgiler ders programında yer alan değerlerin ders kitabında yer almasını inceleyen çalışmaların ise daha az sayıda yer aldığı görülmektedir (Evin ve Kafadar, 2004; Topkaya, Tokcan, Sancak ve Ulu Kalın, 2011; Ersoy ve Şahin, 2011).

Geniş bir alanı içine alan, geçmiş ve gelecekle yakından ilgilenen Sosyal Bilgiler dersinin gerek öğretim programı gerekirse ders kitapları boyutunda değerlere yer vermemesi düşünülemez. Milli ve evrensel değerlerin kazandırılmasında, etkili olan Sosyal Bilgiler öğretim programının ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının, bu değerler yönünden nasıl bir görünüm arz ettiğinin ortaya konması, bu araştırmada bir problem olarak önemli görülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın en önemli amacı, ortaokul Sosyal Bilgiler 5. sınıf öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin neler olduğunu belirlemek, bundan sonra yapılacak çalışmalara yeni bir bakış açısı getirebilmek ve farklı fikirler üreterek Sosyal Bilgiler alanına katkı sağlamaktır. Bu bağlamda araştırmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır.

1. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf öğretim programında hangi milli ve evrensel değerlerden bahsedilmiştir?
2. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf ders kitaplarında öğretim programına uygun olarak hangi milli ve evrensel değerlere yer verilmiştir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, araştırılması amaçlanan olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsayan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003; Karasar, 2009, s.183). Araştırmada kullanılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 2018 tarih ve 78 sayılı kurul kararı ile 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5(beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul ve halen uygulanan ders kitabıdır. Araştırmanın temel konusunu oluşturan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ve öğretim programında yer alan milli ve evrensel değerler incelenmiş ve elde edilen veriler araştırmanın amacına uygun olarak analiz edilmiştir.

BULGULAR

Ortaokul Sosyal Bilgiler 5. sınıf öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin önce öğretim programında daha sonra konu içerisinde bireye nasıl verildiği ele alınacaktır. Doküman incelemiden elde edilen verilere göre ulaşılan bilgiler şu şekildedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki değerler yer almaktadır:

1. Adalet
2. Aile birliğine önem verme
3. Bağımsızlık
4. Barış
5. Bilimsellik
6. Çalışkanlık
7. Dayanışma

8. Duyarlılık
9. Dürüstlük
10. Estetik
11. Eşitlik
12. Özgürlük
13. Saygı
14. Sevgi
15. Sorumluluk
16. Tasarruf
17. Vatanseverlik
18. Yardımseverlik

5.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise öğrenme alanlarına göre yer verilen milli ve evrensel değerler şu şekilde sıralanmaktadır:

- 1. Öğrenme Alanı: **Birey ve Toplum**; Bilimsellik, Aile Birliğine Önem Verme, Sorumluluk,
- 2. Öğrenme Alanı: **Kültür ve Miras**; Estetik, Kültürel Mirasa Duyarlılık,
- 3. Öğrenme Alanı: **İnsanlar, Yerler ve Çevreler**; Doğal Çevreye Duyarlılık, Dayanışma,
- 4. Öğrenme Alanı: **Bilim, Teknoloji ve Toplum**; Dürüstlük, Bilim Etiği, Çalışkanlık,
- 5. Öğrenme Alanı: **Üretim, Dağıtım ve Tüketim**; Sorumluluk,
- 6. Öğrenme Alanı: **Etkin Vatandaşlık**; Özgürlük, Bağımsızlık,
- 7. Öğrenme Alanı: **Küresel Bağlantılar**; Kültürel Mirasa Duyarlılık.

Milli ve evrensel değerlerin öğrenme alanları içindeki konu dağılımları ise aşağıda verilmiştir.

1.Öğrenme alanı olan **Birey ve Toplum**da yer alan Bilimsellik, Aile Birliğine Önem Verme, Sorumluluk değerleri Sosyal Bilgiler ders kitabında konu dağılımı içerisinde şu şekilde vurgulanmaktadır.

Bilimsellik değeri “Sosyal Bilgiler Dersinden Öğrendiklerimiz” konu başlığı içerisinde “Sosyal Bilgiler dersi, bilim ve teknolojinin insan hayatı üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini öğrenmemizi sağlar.” (s.12).

Aile Birliğine Önem Verme değeri “Hak ve Sorumluklarımız” konu başlığı içerisinde “Aile, toplumun en küçük birimi olarak kabul edilmektedir.” “Beslenme ve barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarımızla birlikte sevgi ve saygı gibi duygusal ihtiyaçları da ailemiz sayesinde karşılarız (s. 19).

Bireyin sahip olduğu haklar yanında sorumluluklarında olduğuna dair Sorumluluk değerini “Hak ve Sorumluluklarımız” konu başlığı içerisinde “Evimizi temiz ve düzenli tutmak, ev

işlerini yaparken aile büyüklerimize yardımcı olmak, aile bireylerine sevgi ve saygı göstermek sorumluluklarımızdan bazılarıdır” (s. 23).

2.Öğrenme alanı olan Kültür ve Mirasda yer alan Estetik, Kültürel Mirasa Duyarlılık değerleri konu dağılımı içerisinde şu şekilde vurgulanmaktadır.

Kültürel Mirasa Duyarlılık değeri “Çevremizdeki Güzellikler” konu başlığında ülkemizde, “Uygarlıklarımı Öğreniyorum” konu başlığında ise dünyadaki kültürel mirasa vurgu yapılmaktadır. “Artemis Tapınağı, Celsus Kütüphanesi ve Efes Antik Tiyatrosu İyonlardan günümüze kalan önemli eserlerdir” (s.37). “Safranbolu Evleri, Karabük ilinde yer alan tarihi bir mekândır”(s.41). “Cumalıkızık köyü, Osmanlı dönemi konut dokusunu günümüze kadar koruyan evlere sahip tarihi bir mekândır.” (s.43) Kültürel mirasa duyarlı olmak, kültürel mirası korumaya yönelik çaba gösterilmesi gerektiği örnek metinlerde yeri geldikçe kullanılmıştır ve bu durum sıklıkla dile getirilmiştir.

Estetik değeri “Geleneksel El Sanatlarımız” konu başlığı altında “Türk halılarında genellikle geometrik motifler, doğa tasvirleri, çiçek motifleri işlenir” (s.48). “Tarihi cami ve türbelerin duvarlarında, köşk ve sarayların iç ve dış cephelerinde çinicilik sanatının inceliklerini görebiliriz”(s. 49).

3.Öğrenme alanı olan İnsanlar, Yerler ve Çevrelerde yer alan Doğal Çevreye Duyarlılık, Dayanışma değerlerine ilgili konular içerisinde belirgin bir şekilde ve kitabın farklı yerlerinde yer verilmektedir.

Doğal Çevreye Duyarlılık değeri “Afetler ve Çevre Sorunları” konu başlığında “Dünya’mızın ortalama sıcaklığının artmasıyla birlikte buzullar erimeye başlar. Bu da buzullarda yaşayan canlıların yaşamını tehdit eder ve kıyıya yakın yerleşim birimlerinin sular altında kalmasına yol açar” (s.85). “Doğal Afetlerin Yaşamımıza Etkisi” konu başlığında “Ekili olan tarım alanları ve seralar aşırı yağışla beraber sel suları altında kalır. Ekili ürünler toplanamaz, insanlar sebze ve meyveye ulaşmakta zorluk çeker. Üretici, ürünlerini satamadığı için ekonomik sıkıntılar yaşar. Sebze ve meyve fiyatlarında geçici bir sürede olsa artış gözlenir ”(s.88).

Dayanışma değeri “Doğal Afetlerin Yaşamımıza Etkisi” konu başlığında “Vatandaşlar araçlarında yolun açılmasını beklediler. Yapılan dört saatlik çalışma sonucunda Şemdinli Kayalar köyü yolunun kardan temizlenerek yeniden ulaşım açıldığı belirtildi”(s.88). “Heyelanda iki kişinin yaşadığı ev, toprak altında kaldı. Komşuların haber vermesi üzerine AFAD, Jandarma ve Rize Arama Kurtarma ekibi tarafından arama kurtarma çalışması başlatıldı”(s.89). Verilen okuma parçaları dayanışma ile ilgili olarak oldukça güncel ve etkili birer örnek olarak yer almaktadır.

4.Öğrenme alanı olan Bilim, Teknoloji ve Toplumda yer alan Dürüstlük, Bilim Etiği ve Çalışkanlık değerleri konu dağılımı içinde şu şekilde vurgulanmaktadır.

Çalışkanlık değeri “Bilim İnsanlarının Ortak Özellikleri” konu başlığında “Einstein çalışmayı, yeni bilgiler öğrenmeyi, gözlem ve araştırma yapmayı çok seven biridir” (s.107). “Newton çalışmayı, gözlem yapmayı, Astronomi ve matematik kitapları okumayı çok severdi”(s.108). “Onun İçin bilimde başarılı olmanın yolu çok çalışmak ve çok okumaktan geçiyordu” (s.108).

Bilim Etiği değeri “Bilimsel Etik” konu başlığında “Aynı zamanda araştırma yaparken bilimsel etiğe uygun davranmamız gerektiğini söyledi” (s.110). “Yaptığım çalışmada emeğe saygı gösterip bilimsel etiğe uygun davranış sergilediğim için bana teşekkür etti” (s.112).

Dürüstlük değeri “Bilimsel Etik” konu başlığında “Bilgileri kaynağında yazıldığı şekilde çalışmamda kullandım” (s.111). “Çalışmamı yaparken yararlandığım kaynakçayı hazırladım” (s.111). “Çalışmalarımızı hazırlarken yararlandığımız kaynakları belirtmek ve bu kaynakların asıllarını korumak önemlidir” (s.112).

5.Öğrenme alanı **Üretim, Dağıtım ve Tüketim**de yer alan Sorumluluk değeri konu dağılımı içinde şu şekilde vurgulanmaktadır.

Sorumluluk değeri “Ekonomi ve Sosyal Hayat” konu başlığında “Ali Amca köyden ayrıldığında onun yapması gereken işleri ailenin diğer fertleri yapar”. “Ancak babası İstanbul’a gittiğinde hem okuluna devam eder hem de hayvanların bakımını üstlenir.” “Ali Amca İstanbul’dayken eşi, çocuklarının eğitimiyle ve sağlık durumlarıyla tek başına ilgilenir” (s.131).

6.Öğrenme alanı **Etkin Vatandaşlık**da yer alan Özgürlük ve Bağımsızlık değerleri konu dağılımı içinde şu şekilde vurgulanmaktadır.

Özgürlük değeri “Temel Haklarımız Öğrenelim” konu başlığında “Haberleşme Özgürlüğü” “Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü” “Din ve Vicdan Özgürlüğü” “Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü” alt başlıkları altında verilmiştir (s.168-169). “Katılım hakkı ve düşünce özgürlüğü temel haklarımızdandır.” “Bir kişi sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri bilmeli ve kullanmalıdır”(s.170).

Bağımsızlık değeri “Bayrağımız ve İstiklal Marşı” konu başlığında “29 Ekim 1923 tarihinde ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruldu. Böylece devletimizin bağımsızlığı tüm dünyaya ilan edildi” (s.172). “Bayrak bir milletin bağımsız olduğunu gösteren önemli bir semboldür” (s.173). “İstiklal Marşı, milli egemenlik ve bağımsızlığımızın önemli simgelerinden biridir” (s.174).

7.Öğrenme alanı **Küresel Bağlantılarda** yer alan Kültürel Mirasa Duyarlılık değeri konu dağılımı içinde şu şekilde vurgulanmaktadır.

Kültürel Mirasa Duyarlılık değeri “Ortak Mirasımız” konu başlığında “Bilimsel çalışmalarından dolayı NASA tarafından 2013 yılında Ay’ın bir bölgesine Ali Kuşçu’nun adı

verilmiştir.” (s.192) “UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi’ne alınan Çin Seddi dünyada en çok ziyaret edilen turistik yapılardan biridir.” (s.193) “Ortak miras eserleri hangi ülkede olursa olsun dünyadaki her insan bu eserlerden yararlanma hakkına sahiptir. Burada bizlere düşen en önemli görev, ortak miras eserlerini korumak ve bunların gelecek nesillere en iyi şekilde aktarılabilmesini sağlamaktır.” (s.195).

Yukarıda öğretim programı içerisinde yer alan değerlerin ders kitabında yer alışı şekli hakkında bilgi verilmiştir. İfade edilen değerlerin tamamına ilişkin öğretim programında yer verilmiş, bu değerlerin kazandırılmasını sağlamak için etkinliklere yer verilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplumunu oluşturan bireylerin şekillenmesinde değerler yapı taşı rolündedir. Değerler herkes tarafından kabul ve tercih edilen yol göstericilerdir. Bireyleri sağlam karakterli yetiştirebilmek değerleri iyi bir şekilde verebilmekten geçmektedir. Bu yüzden başta aile olmak üzere bireylere eğitim ve öğretimin verildiği okullar, öğretim programları, öğretmenler ve ders kitaplarına büyük görev düşmektedir.

Ders kitaplarının öğretim programı ile tutarlılığı, öğrenim açısından önemli bir etken olduğundan ders kitaplarının öğretim programı ile her yönden tutarlı olması beklenmektedir. Yapmış olduğumuz bu çalışmada 5. Sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı ile ders kitabında milli ve evrensel değerlere yer verildiği görülmüştür. Milli ve evrensel değerlere öğretim müfredatı ve ders kitaplarında önem verilmiş olması eğitim sistemimiz ve geleceğimiz açısından sevindiricidir.

Bu çalışma milli ve evrensel değerlerin öğretim müfredatında neleri kapsadığı ve ders kitaplarında hangi konularda karşımıza nasıl çıktığının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Öğretim programları ve ders kitaplarında milli ve evrensel değerlere yönelik bilgilerin öğrencilere verilmesi, amaçlanan seviyede başarılı olunmasını sağlayacağı gibi öğrencilerin değerlere ilişkin gelecekteki ilgilerini de arttıracaktır.

Milli ve evrensel değerlerin kazandırılmasında sadece öğretim programı içerisinde yer alması ve ders kitabında anlatılması yeterli görülmemelidir. Hem öğretmenlerin hem de velilerin bu konuda daha duyarlı davranarak bireylere bu değerlerin kazandırılmasında yardımcı olmaları sağlanmalıdır.

Bireylerin değerleri fark etmesi, değerlerle ilgili karar alması ve kararlarını başarıyla uygulayabilmesi önemli olduğundan hangi değer, hangi yaşta ve nasıl aktarılacağı çok önemlidir. Değerlerin doğru ve etkin verilmemesi yanlış fikirlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu yüzden Sosyal bilgiler ders kitabı hazırlayan yazarlar, değerleri ders kitabı içerisinde daha özenli dağıtmaya dikkat etmelidir.

Milli ve evrensel değerlerin sadece Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında değil diğer derslerde de öncelikli olarak kazandırılması gerektiği unutulmamalıdır. Milli ve

evrensel değerleri yansıtacak ve değerlerin içselleştirilmesini sağlayacak öğretim programları ve ders kitapları düzenli olarak yenilenmeli ve güncelleştirilmelidir.

Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında milli ve evrensel değerlere yer verilmiş olsa da bazen sınırlılıklar yaşanabilmektedir. Bu anlamda sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabını destekleyici nitelikte içerisinde milli ve evrensel değerlerin yer aldığı yardımcı kitaplar hazırlanmalıdır.

Milli ve evrensel değerlerin öğretimi yeterince kavranmalı, milli ve evrensel değerlerin ders kitapları ile öğretim programları dağılımındaki ilişkiyi inceleyecek araştırmalar arttırılmalı, bu çalışma diğer öğretim programları ve ders kitaplarında da yapılmalıdır. Bu alanda yapılacak çalışmalardan elde edilecek sonuçlar ders kitabı yazmada göz önünde bulundurulmalıdır. Sosyal Bilgiler öğretim programı ile ders kitapları arasında denge kurulmalı, uyum ve tutarlılık sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*,161, 123-146.
- Ata, B. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. İçinde Öztürk, C. (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım*. (3.Baskı) içinde (71-83). Ankara: Pegem Akademi.
- Balibar, E. ve Wallerstein, I. (1993). *İrk, Ulus, Sınıf* (Çev. Nazlı Ökten), İstanbul: Metis Yayınları.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2011). *Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi*, Değerler Eğitimi Sempozyumu, "Sosyal ve Kuramsal Yönleriyle Değerler Eğitimi", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitabının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Gömlüksiz, M. ve Cüro, E. (2010). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-120.
- Hogg, A. M. ve Vaughan, M.G. (2007). *Sosyal psikoloji*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 187, 138-145.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. Baskı), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kılıç, A. ve Seven, S. (2006). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Yayınevi.
- MEB ilköğretim Okulu Programları, İstanbul, 2000.
- MEB ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Kılavuzu, 2007.
- MEB Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2018.
- Özlem, D. (1990). *Weber'de bilim ve sosyoloji*. İstanbul: Ara Yayınevi.
- Öztürk, C. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Silah, M. (2000). *Sosyal psikoloji (davranış bilimi)*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şahin, E. (2018). *Sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabı*. Ankara: Anadolu Yayıncılık.
- Tezcan, M. (1991). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 150.
- Topkaya, Y., Tokcan, H., Sancak, Y. ve Ulu Kalın, Ö. (2011). *Sosyal Bilgiler Programının Belirlediği Değerlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabına Yansıma Boyutlarının Değerlendirilmesi, Değerler Eğitimi Sempozyumu, Sosyal ve Kurumsal Yönleriyle Değerler Eğitimi*.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*. web:<http://tdkterim.gov.tr>.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin Mevcut Durumunun Belirlenmesi ve Öğretmenlere Yönelik Bir Program Modülü Geliştirme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yücel, A. (1993). *İyi vatandaş iyi insan*. Eskişehir: A. Ü. Basımevi.